

GENDER VE VÝZKUMU

V posledních letech se stává pro výzkumné pracovníky a pracovnice stále důležitější zabývat se genderovými aspekty obsahu svého výzkumu. Evropská komise i mnoho národních agentur pro financování výzkumu požadují, aby byla v případě, že je to pro řešenou problematiku relevantní, zohledněna v obsahu výzkumu genderová dimenze.

Kdy a kde je tedy účelné zohlednit genderovou dimenzi?

- Pokud lze očekávat, že výsledky VaVal ovlivňují či působí na ženy a muže nebo dívky a chlapce odlišně, ať v rolích pacientů a pacientek, uživatelů a uživatelék či konzumentů a konzumentek.
- Pokud objektem VaVal jsou lidé (např. dotazníkové šetření, analýza dat vztahujících se k lidskému chování či postojům, VaVal pracující s lidským biologickým materiálem apod.).
- Pokud jsou lidé potenciálně dotčeni výsledky VaVal; tedy pokud projekt VaVal jakýmkoliv způsobem ovlivňuje životní prostředí anebo je postaven na zkoumání zvířat a jejich biologických procesů a výsledky mohou být v budoucnu extrapolovány na člověka.

Některá výzkumná témata se mohou na první pohled jevit jako genderově neutrální. Často to bývá v oblastech přírodních věd, technologií, inženýrství a matematiky (STEM). V takových případech je doporučeno využít konkrétních otázek, které již genderově neutrální nejsou:

- Čí zájmy a potřeby jsou prostřednictvím VaVal řešeny?
- Kdo bude uživatelem dosažených výsledků a znalostí?
- Kdo může mít z VaVal prospěch a jakým způsobem?

Případnou nápovědou, jak systematicky integrovat genderovou dimenzi do projektu, mohou být níže uvedené otázky:

CÍLE, OTÁZKY A HYPOTÉZY

- Mohou do řešeného tématu vstupovat tělesné odlišnosti žen a mužů (např. hormonální produkce, ergonomie, manipulační síla, velikost postavy či její části, výška hlasu apod.) nebo jejich rozdílné zkušenosti, potřeby a preference?
- Lze v kontextu řešeného zvažovat rozdílné výsledky u žen a mužů?
- Je možné očekávat odlišné dopady na ženy a muže, popř. jejich skupiny?

METODOLOGIE, DESIGN, SBÍRANÁ DATA

- Umožní design a nástroje (např. dotazníky, focus groups apod.) zachytit případné pohlavní či genderové rozdíly, nebo naopak potvrdit neexistenci rozdílů?
- Budou sbírána data o obou pohlavích, resp. budou příslušníci obou pohlaví dotazováni, a to v adekvátních poměrech?

ANALÝZA

- Jsou data analyzována s ohledem na pohlaví nebo gender?
- Je analyzována souvislost pohlaví nebo genderu s jinými relevantními proměnnými, jako např. věk, sociální původ, etnicita?

APLIKACE A DOPADY

- Bude výsledný produkt či služba, necílí-li specificky na osoby jednoho pohlaví, naplňovat potřeby mužů i žen?
- Bude z hlediska obsahu, funkcí nebo designu vyhovovat očekávání mužů i žen, popř. jejich různých skupin?
- Bude výsledný produkt nebo služba pro muže a ženy obdobně bezpečný (např. vývoj léků, bezpečnostních prvků, potravinářských složek apod.)?
- Dotknou se pozitivní efekty projektu obdobným způsobem kvality života mužů a žen (např. plánování dopravy, urbanismus, veřejné služby apod.)?
- Bude plánovaný produkt nebo služba v obdobné míře dostupná mužům a ženám (nebo také jiným skupinám)?

KOMUNIKACE A DISEMINACE VÝSLEDKŮ

- Jsou jako součást analýzy prezentovány i relevantní závěry vztahující se k pohlavním nebo genderovým rozměrům problematiky?
- Jsou reportovány i nulové rozdíly?
- Jsou součástí prezentace i relevantní statistiky, tabulky nebo grafy rozlišující údaje v nich podle pohlaví?
- Bylo zvažováno vytvoření specifické publikace prezentující pohlavní nebo genderovou dimenzi problematiky, konferenčního příspěvku apod.?

Tipy a zkušenosti

- Rozlišujte mezi obsahem VaVal a diverzitou řešitelského týmu.
- Vyvarujte se užívání stereotypů, například vytváření "růžových verzí" produktů pro ženy.
- Nezacházejte s genderem jako s binární kategorií; zohledňujte intraskupinovou diverzitu a různé projevy maskulinity a feminity.
- Včleňujte genderovou perspektivu do metodologie a aplikace s ohledem na další proměnné, jako jsou věk, etnicita, sociální původ a sexualita.
- Vyhýbejte se formalismu a nepodložené argumentaci ohledně genderové neutrality VaVal.
- Nepodceňujte genderové souvislosti; neopírejte se o argumentaci založenou pouze na přínosu pro životní prostředí, ale zkoumejte i možné dopady na muže a ženy.

Dokumenty:

[Jak integrovat genderovou dimenzi do výzkumné práce | NKC - gender a věda \(genderaveda.cz\)](#)

<https://genderaveda.cz/jedna-velikost-nestaci/>

<https://genderaveda.cz/lekarske-vedy/>

[Gender v obsahu výzkumu a inovací - Technologická agentura ČR \(tac.cz\)](#)

[Jak zohledňovat genderovou dimenzi v obsahu výzkumu, vývoje a inovací \(MŠMT\)](#)